

"Урядовий кур'єр"

**Президент об'єднання виробників
кондитерської, харчоконцентратної
та крохмалопаточкової галузей
Олександр БАЛДИНЮК**

Ще один парадокс нашої дійсності: сьогодні виробник має довести, що він не збирається порушувати закон і не порушує його. Така система чомусь сприймається усіма як належне, хоча насправді тут маємо ситуацію в стилі знаменитого письменника Оруела. Уявіть собі, що ви маєте кожного ранку нести довідки до міліції, боцімто вночі не зробили нічого протиправного. І тільки на тій підставі, що маєте фізичну можливість щось скоїти. Смішно?

Якщо торкатися системи контролю за безпечністю, приміром, харчових продуктів, то подібних скобочених підходів тут удосталь. Куди далі, якщо маємо кілька організацій чи інстанцій, які наділені повним правом контролювати. А в семи няньок, як знаємо... Тим паче, що няньки дивляться не на стан «підопічного», а більше на випуклість власної кишені.

Завдяки наполегливим зусиллям групи фахівців, яка спрямовується Центром координації економічних реформ при Президентові України, за останній рік вдалося зробити, здавалося б, неймовірно: відповідний законопроект, хоч і «з боями», але пройшов неодноразове узгодження у міністерствах і відомствах, щоб потрапити до Кабінету Міністрів. Утім, вирішальні сутички навколо відповідної реформи — голосування законопроекту у Верховній Раді — ще попереду.

Одним із активних поборників нових підходів до контролю за безпечністю харчових продуктів вважають Олександра Балдинюка, президента об'єднання виробників кондитерської, харчоконцентратної та крохмалопатокової галузей. Досить сказати, що його публікація «На стражі живота» в одному з популярних журналів і досі активно гуляє просторами Інтернету. Тому редакція попрохала його, як уже визнаного фахівця в царині безпечності харчових продуктів, відповісти на кілька запитань.

— Як-то воно працюється черговій групі реформаторів за такої невтішної спадковості? Великий ризик повторити попередників?

— Нинішній законопроект формально — урядовий. Але фактичними розробниками концепції реформи є фахівці не тільки українських державних установ, а й міжнародних організацій (Міжнародної фінансової корпорації Світового банку, Єврокомісії тощо) та експерти українських громадських організацій, зокрема Ліга виробників харчових продуктів. І ще скажу, що новації — не український винахід. Аналогічна система контролю за безпечністю харчової продукції вже пройшла апробацію й успішно діє у країнах ЄС.

— Олександр Васильовичу, на чому базується переконання ініціаторів, що любителі поживитися в мутній воді не підберуть ключ і до цієї версії реформи? Вони, вітчизняні махінатори, дуже винахідливі...

— Нам за всяку ціну слід створити відповідальнішу і прозорішу систему контролю. Тому одна із ключових змін — створення єдиного органу державного контролю харчової безпеки з чіткими повноваженнями, що забезпечить державний контроль «від лану до столу».

Адже нині в нас діє так звана мультиконтрольна система: одразу кілька органів державної влади мають повноваження з контролю за безпечністю. Остаточну кількість цих органів не так просто встановити, але щонайменше це п'ять-шість структур, повноваження яких часто дублюються. При цьому незрозуміло, хто несе кінцеву відповідальність за загальну ситуацію в країні.

А ця ситуація, за інформацією цих же контролерів, дуже складна.

Читачі можуть за допомогою інфографіки, складеної за даними Інспекції з захисту прав споживачів, легко в цьому переконатися. Бо статистика справді жахлива. Вона означає, що система не працює ефективно. Не залежно від кількості перевірок, частка фальсифікату зберігається загрозливо високою.

Та хіба ви чули, щоб хтось із відповідальних за захист споживача визнав себе винним у провалі політики цього захисту? І це при тому, що держава має всю повноту влади з контролю у цій сфері.

Крім того, така кількість контролерів означає масштабне фінансування з кишень платників податків і невиправдано велику кількість перевірок.

Отже, злам нинішньої мультиконтрольної системи є вимогою часу. Інша справа, що чиновники повноважних сьогодні контролюючих структур не дуже радіють такій перспективі. Бо за цим приховуються, даруйте, шкурні інтереси.

— Готуючись до нашого інтерв'ю, помітив удосталь критики того, що такий єдиний орган створюють на основі ветеринарної служби. Чи доцільно віддавати ветеринарам функції контролю, по суті, за здоров'ям людей?

— Як на мене, така критика абсолютно безпідставна. У законопроекті йдеться не про передачу таких функцій ветеринарам, а про створення єдиного компетентного органу. А до його складу ввійдуть не тільки ветеринари, а й санітарні лікарі-гігієністи, імунологи, вірусологи тощо. Тобто всі фахівці, які необхідні для забезпечення контролю на всіх стадіях виробництва і продажу харчових продуктів. Я вже казав про ланцюжок «від лану — до столу».

Критики просто безоглядно критикують, замовчуючи такий виграшний для загальної ситуації факт. Чому ми спокійні в цій ситуації? Тому що державна ветеринарна структура має схвалену висновками фахівців світового рівня систему своїх органів, вертикальну

структуру територіальних інспекцій, розгалужену до рівня району. Тобто саме ця установа є непоганою основою для розбудови компетентного єдиного органу.

Динаміка кількості перевірених продовольчих товарів, тонн

— Нині в суспільстві щодо якості та безпеки харчових продуктів звучать не тільки нарікання, а й вимоги жорстко карати винуватців. Цей, як ви кажете, компетентний орган здатен розправити плече?

— Важливою новелою законопроекту є встановлення права контролерів перевіряти підприємство без попередження. Сьогодні потрібно попереджати підприємство за 10 днів: іду на ви. І доки йду, несумлінний виробник запросто знищує всі докази своєї провини. Для зменшення зловживань, з іншого боку, такі перевірки будуть чіткіше регламентовані. Контролер зможе аналізувати тільки той перелік питань, що визначений у типових «чек-листах».

Також річна кількість планових перевірок визначатиметься з урахуванням факторів, які впливають на потенційну загрозу появи небезпечних товарів на конкретному

підприємстві.

— Даруйте, але ви не сказали про посилення відповідальності всіх учасників ринку харчових продуктів за серйозні порушення. Кажуть, що тепер значно зростають штрафи, запроваджується навіть тюремне ув'язнення у серйозних випадках

— Законопроект направлений на те, щоб попередити появу або мінімізувати кількість небезпечної продукції на ринку. І ця міра абсолютно виправдана. Виробник, який труїть споживача, повинен нести серйозну відповідальність.

Але було б неправильно вважати, що реформа концентрується на каральних заходах. Важливим є не тільки реагування на порушення, а й намагання його попередити. З цією метою законопроект передбачає обов'язкове запровадження системи НАССР («Аналіз небезпеки та контроль критичних точок») на всіх підприємствах продовольчої галузі. Його сутність полягає в налагодженні процесу управління виробництвом на підприємстві, який би встановив небезпечні фактори на кожному етапі виробничого процесу і створив механізми подолання цих загроз.

— Але ж не забуваймо: запровадження такої системи створить додаткове фінансове навантаження на харчові підприємства. Чи зможе український виробник витягнути на собі ще й це?

— Насправді чутки про надмірно високу вартість НАССР істотно перебільшені. Так, деякі підприємства, на яких виконання всіх санітарних вимог є неможливим через, скажімо, особливості конструкції приміщень, можуть зіткнутися з необхідністю перебудови виробництва, відтак — з необхідністю інвестувати в безпеку виробництв значні кошти. Але, з іншого боку, чи можемо допустити подальше існування потенційно небезпечних харчових виробництв?

НАССР, до речі, є обов'язковою умовою для харчових підприємств Європи та США. Ця система дає і бізнесові вигоди. Вона забезпечує виробникам зростання продажів в Україні та за кордоном, скорочує виробничі витрати, допомагає керувати бізнес-ризиками та залучати інвесторів.

— І все-таки це буде непростий закон для бізнесу. Вимоги до підприємств підвищують. Чи отримають підприємці-виробники щось взамін?

— Так, і дуже багато. По суті, реформа запроваджує презумпцію невинності для виробника. Буде скасовано значну кількість зайвих, неефективних та обтяжливих для бізнесу інструментів державного регулювання відносно сертифікації, проведення обов'язкових експертиз, реєстраційних процедур, документів дозвільного характеру. Наприклад, не потрібно буде отримувати санітарно-гігієнічний висновок...

— Як, без нього ж і контроль не контроль?!

— Не погоджуся з вами. Це інструмент витягування грошей із підприємства, який ніяким чином не гарантує безпеку. Справді, що заважає несумлінному виробникові виготовити ідеальні зразки і відвезти на експертизу, а виробляти зовсім інший продукт? Але ж за санітарно-гігієнічний висновок, як і за купу інших дозвільних документів, підприємству потрібно офіційно (й неофіційно) платити. Зрозуміло, що ці витрати лягають на плечі кінцевого споживача.

Згідно з концепцією реформи, виробник не буде зобов'язаний доводити державі, що він нічого не порушує. Відповідальність за дотримання показників безпечності харчових продуктів лягає на підприємство, яке буде самостійно проводити лабораторні дослідження своїх зразків для самоконтролю, для того, щоб убезпечити себе від відповідальності.

— Але виникає ще й таке запитання: чи залишається контроль за якістю у компетенції держави?

— Реформа переосмислює концепцію якості згідно з європейськими підходами. В країнах ЄС, як правило, держава не регулює якість продукції в нашому розумінні. Там вона концентрується на забезпеченні правдивого інформування виробником споживачів про її властивості. Якість — це, по суті, набір цінних для споживача властивостей, які має продукт. Кожен споживач сам оцінює, яку комбінацію властивостей він хоче отримати,

купуючи продукт. Тобто якість — це ринкова категорія.

Головне тут, мабуть, в іншому. В тому, щоб виробник на упаковці правдиво і повно проінформував споживача, які інгредієнти цей продукт містить. Одна із головних проблем нашого продовольчого ринку і полягає якраз у тому, що несумлінні виробники часто вводять в оману споживача відносно того, що саме закладається у продукт. І ми купуємо тверді сири з рослинним жиром або м'ясні ковбаси без м'яса. Такі «продукти», між іншим, можуть не бути небезпечними, але споживач вводиться в оману. І саме тут держава повинна забезпечити ефективний контроль за обов'язком виробника.

Також держава залишає за собою право визначати мінімальні властивості традиційних продуктів, за дотриманням чого буде стежити. Наприклад, масло має містити тільки молочний жир, а в шоколаді не повинно бути еквівалентів какао-масла. Якщо виробник бажає додати у виріб такий еквівалент — будь ласка. Але в такому разі втрачається право називати подібний продукт шоколадом, а наявність еквівалента має бути вказана на етикетці.

І тоді нехай споживач сам вирішує, що купувати. Бо випадки отруєння зазвичай трапляються не через погану якість, а через порушення показників безпечності. Крім того, передбачається контроль за споживчим пакуванням, яке контактує з харчовим продуктом. Стане значно жорсткішим покарання за порушення цих вимог.

Усе це стосується громадян безпосередньо. Тому варто їм не кивати на державу в усіх випадках, а й самим не залишатися осторонь.

Андрій ЧИРВА

для [«Урядового кур'єра»](#)

ДОСЬЄ «УК»

Олександр БАЛДИНЮК. Народився 1970 року в м. Біла Церква на Київщині. Має одразу три вищих освіти – військову, культурницьку та економічну. Нині президент

асоціації «Укркондпром».